

UČITELJSKI TOVARIS.

List za šolo in dom.

Izhaja v 1. in 15. dan vsakega meseca ter stoji za vse leto 3 gold., a za pol leta 1 gold. 50 kr. Spise in dopise vzprejema uredništvo, naročnino in oznanila pa Milic-eva tiskarna v Ljubljani.

Štev. 12.

V Ljubljani, 15. junija 1888. l.

XXVIII. leto.

Vzgojevalni pouk in učiteljev vzgled.

(Jakob Dimnik.)

Kdo naj vzgojuje?

Vzgojuje naj šola in dom in vsakdo, kdor zna vzgojevati. Marsikdo pa misli, da je za vzgojitelja mladine vsakdo sposoben, da se je le nekoliko učil, ali pa če opravlja kako častno mesto. A temu vendar ni tako, kajti vzgoja ni rokodelstvo, ampak umetnost, — reči smem, največja in najtežja umetnost. Dobra vzgoja pelje človeka do blagostanja. Znani pedagog Felbiger pravi: „Vzgoja otrok je najvažnejša podstava pravi sreči“. Kako težko pa je vzgojevati, nam daje razumen podobar najlepši vzgled in nauk. On ima več vrst lesov in pravi, da se iz vsacega lesa ne more lepa podoba izrezljati. Imeti mora tudi vzorno ali vzgledno podobo ali pred sabo ali pa v glavi, in zelo važno je tudi, da vé za vsa sredstva ali orodja, s katerimi hoče lepo podobo narediti. Ni vsejedno, če dela z žago ali z nožem ali če najprej surovo delo zvrši in še le potem bolj natančno izdela ali če takoj s početka posamezne dele natančno zvršuje. Dalje pravi podobar, da je zelo važno, da umetnik ne le les, vzorno podobo in orodje pozna, ampak on mora tudi dobro razumeti obrazovati ali podobiti. Lepa podoba se torej ne izrezljà iz vsacega lesa, pa tudi vsakdo ne zna narediti lepe podobe iz najboljšega lesa in z najboljšim orodjem.

Temu primerja se tudi vzgoja.

Kdor hoče človeka vzgojiti, ga mora poprej dobro poznati. Pri vzgoji človeški moramo imeti tudi vzorno ali vzgledno podobo; vediti moramo, kaj hočemo iz človeka narediti. Pri vzgoji moramo poznati tudi vsa sredstva, s katerimi iz surovega gojenca vzgojamo razumnega in popolnega človeka. Ta sredstva se morajo pa z namenom in tvarino popolno vjemati, drugače se delo ne posreči. Vzgojitelj mora biti tudi umetnik. Marsikdo človeka prav dobro pozna, pozna vzorno podobo in tudi vsa sredstva, pa le ne more biti vzgojitelj. Manjka mu navdušenja. On razumi vzgojno vednost, a ne vzgojne umetnosti. Drugi zopet razumi vzgojiteljstvo in tudi navdušeno vzgoja, pa le ni dober vzgojitelj: On ni izkušen. Takih vzgojiteljev je mnogo. Kdor hoče biti dober vzgojitelj, ni še dosti, da je učen in navdušen, ampak on se mora učiti prav vzgojevati ter se v tem poprej dolgo vaditi. On se mora učiti to iz svojih in drugih napak in tudi iz dobro izvršenih del. — Vzgojitelj naj ima vedno pred očmi, kako prevažno je njegovo delo, kako zaslužen pa tudi odgovoren je njegov posel.

Herder pravi: „Vzgojitelj mora pred vsem važnost svoje odgovornosti premisliti; sreča in omika potomcev naših mu je izročena; naj-

dražji zakladi starišev, da — vsega človeštva so v njegovih rokah“. Ta misel naj ga navdušuje pri vsem njegovim delovanji.

Da bo pa to težavno delo vzgojiteljevo, kar mora tudi vsak učitelj biti, imelo tolikanj potrebno lastnost popolnosti in vztrajnosti, lotimo se vselej tega težavnega in umetnega dela veselo in pogumno, sicer bi tudi našemu delu veljal pregovor: „Slabo, če treba lovskega psa na lov nositi“.

„Si non es vocatus, fac ut voceris“ — Če nisi poklican, skrbi, da bodeš poklican. Prebiraj pridno dobre knjige vzgojne vednosti, posnemaj vzgled marljivih sodelavcev, izpolnuj vestno šolske postave in postal bodeš s časom dober vzgojitelj ter bodeš vzgojevalno poučeval učence svoje. —

Naloga vzgojevalnega pouka je, da učitelj otroke tako vzgojuje in poučuje, da bodo vedno verni katoliški kristijani, dobri občani, trdni in značajni možje in udani državljani. Zato jako ugodno vpliva na mladino, če je učitelj v prijateljski zvezi s cerkvijo, vlado in občino. Posebno krajnih in okrajnih šolskih svetov, oziroma krajnih in okrajnih šolskih nadzornikov naj se učitelj tesno oklene ter s tem vzajemno deluje v blagor mu izročene mladine.

Na otroka pa gotovo najbolje vpliva učiteljev vzgled, kajti v osebi učiteljevi ste združeni ljubezen in veljava njegova. Vzglede so užé pedagogi najstarejših narodov visoko cenili in čislali.

Vzglede ima v sebi neko skrivno, čudotvorno moč, katera otroka nehoté sili, da ga posnema. „Kakor v gozd vpiješ, tako ti odmeva“. To veljá v popolni meri pri učitelju in otrocih. Kakor se bode učitelj pri otrocih obnašal, tako ga bodo tudi posnemali. Da pa oba pravo pot zadeneta, mora učitelj kot starejši, pametnejši, kot voditelj in vzgojitelj, kot omikanec in zato postavno nameščen, prvi skrbeti, da ne zgreši prave poti. Otrok skuša to storiti, kar njegov učitelj dela. Ravno zato mu mora učitelj z lepim vzgledom kazati, kaj je prav in kaj ni prav. Popolnoma napačno je, če učitelj misli, da naj se otrok ne ravna po njegovih dejanjih, ampak po njegovih besedah, kajti pregovor pravi: „Beseda gine, vzgled rine“.

Učitelj mora si tedaj vseskozi prizadevati, da je svojim učencem pravi ideal. „Kakeršen je učitelj, taki so navadno tudi učenci njegovi. Ako hoče učitelj v šoli popolni red vzdržati, mora biti poprej sam reden in natančen; ako hoče, da bodo učenci njegovi značajni, mora biti tudi sam značajan; učitelj mora biti to, kar naj postanejo kedaj učenci njegovi; iste čednosti, katere želí, da bi jih učenci njegovi imeli, jih mora poprej sam imeti“.

Če je učitelj prijazen in uljuden, so tudi učenci njegovi prijazni in uljudni; če je preveč resen in oster, postanejo učenci njegovi svojeglavni in surovi; če pride pravočasno v svoj razred, tudi učenci njegovi ne bodo zamujali šole; če je učitelj snažno in spodobno oblečen, bodo tudi njegovi učenci po tem hrepeneli; ako je zvest in udan svojemu poklicu, so tudi gotovo učenci njegovi pridni in ubogljivi. —

Ker si učenci vse pojme popolnosti v učitelju svojem domišljujejo in predstavljajo, ker mora biti torej njihov ideal, zato naj ostro pazi, da njim bode vedno v najlepši vzgled.

Ako tedaj učitelj vestno opravlja svoj posel, tedaj vzgojevalno poučuje in s svojim lepim vzgledom kaže učencem svojim pot do sreče in blagostanja. Vzgojevalni pouk in učiteljev vzgled sta pa najboljši sredstvi, da se otrok navadi pametnega, pravega in značajnega življenja.

Ustrahovanje obsega nauk, vednost, ureditev zadržanja, pravno navado, strah. Vzgoja, učiteljev vzgled in ustrahovanja morajo biti v prav tesni zvezi s poukom.

Diesterweg pravi, da šolsko ustrahovanje ni nič samostalnega, ampak je jedno in isto z poukom in sicer z vzgojevalnim poukom. Dober učitelj in vzgojitelj je tudi dober ustrahovatelj. Kdor dobro poučuje, ima tudi dobro disciplino in red v šoli in dobra disciplina je užé polovica uspešnega pouka, — kajti: „šola brez discipline je mlin brez vode“. —

Res je, da dobro ustrahovanje in pravno vzgojo prepogostokrat odvrtaajo prenapolnjeni razredi in čestokrat tudi slaba domača vzgoja. Če otroku domá prepovedujejo, kar se mu v šoli ukazuje, ali če stariši taisto za dobro spoznajo, kar se v šoli prepoveduje, ali če se oče in mati ne brigajo, če otrok kaj napačnega storí, potem je naloga učiteljeva še mnogo težavnejša. V takih slučajih mora učitelj prav resno ravnati. Da se pa kolikor mogoče prepreči nesoglasnosti mej šolo in domom, je prav umestno, da se učitelj seznaní sè stariši otrok, kajti:

„Družina in šola sestrici ste dve,
Nobena samotno hoditi ne sme“.

Še večjo dolžnost imajo pa stariši, da stopijo v ožjo zvezo s šolo, oziroma z učiteljem. Ako se stariši za vse, kar se v šoli zgodí, zanimajo, ter učiteljeve nauke in naredbé čislajo, potemtakem jako pospešujejo šolsko disciplino in pravno vzgojo značajev otrok. Kjer vlada tako vzajemno delovanje mej šolo in domom, tam ni slišati o surovosti in popačnosti mladine. Le taki šoli mogoče je vzrejati pravne značaje. V tem težavnem delu treba je učitelja zeló podpirati; osobito naj bi učitelju tù pomagali duhovniki, krajni in okrajni šolski svéti. Ako je učitelj še tako vzgleden in značajan ter si prizadeva popolne, pravne značaje vzgojevati, ako je pa ljudstvo neznačajno in moralično popačeno, potem je ves učiteljev trud v vzgojevanje pravnih značajev zastoj. Učitelj vcepi otroku v šoli le kal pravnega značaja v srce in še le v poznejših letih se značaj urdi, ako pride gojenec z dobrimi, pravnimi in značajnimi ljudmi v dotiko.

„Največji je veljak značajni poštenjak“, pravi star pregovor. Kdor si je svoj značaj utrdil, ne bode ga omajal še tako silen vihar časa. Tak značajni veljak v vsaki še tako veliki nepravični britkosti ponosno pravi s pesnikom:

„Ko v steno valovje osode vihar
Ob me se zaganja;
A duh se ponosni ne vklanja:
Ti streti me moreš, potreti nikdar
Osode sovražne besneči vihar!“ —

Slavni Anglež Schakespeare piše: „Le tisti je dober učitelj, kateri svoje lastno opominjevanje izpolnuje“. Pokažimo se torej učencem svojim v popolnem svitu. Bodimo poprej sami pravni in značajni, potem bodo tudi učenci naši taki. Nraven značaj je svetlo bliščeči biser, kateri krasi slehrnega človeka, bodisi visokega ali nizkega stanú. Iz pravnih značajev izvira pa poštovanje do starišev, udanost in zvestoba do slavne vladarske hiše. To priča tudi zgodovina. Slovenci smo užé od nekdanj naven in značajan národ. Iz pravnih značajev res izvira spoštovanje do starišev in iz tega zopet ljubezen, zvestoba in udanost do vladajoče hiše.

Res je, da si odkritosrčen in značajan učitelj dostikrat nakoplje sovražnikov na glavo. A to nič ne de; na drugi strani dobí pa toliko več prijateljev; saj se pedagogom starejše dóbe tudi ni nič bolje godilo. Tudi nad učiteljstvom sedanjega časa uresničujejo se besede: „Quem dii odere, magistrum fecere.“ Za svoje trudapolno delovanje ne bodemo želi pozemskih plačil in slave, saj tega do sedaj tudi najboljši pedagogi niso dosegli v popolni meri. To pričajo nam besede, kateri je imel slavni pedagog Trotzen-dorf na svojem nagrobnem spominku napisane, namreč: „Leider ist es zuletzt in

der oft undankbaren Welt der meisten Lehrer Lohn, dass sie arm sterben“. Tolažimo se pa s svetopisemskimi bosedami: „Kakor zvezde se bodo svetili, kateri so jih veliko poučili v pravici“.

Delujemo torej z dušo in telesom v vzgojevanje нравnih značajev, dokler smo zdravi in krepki.

„Če delavc se vpeha,
Trpljenje mu neha,
Ga delapust vabi,
Večer ga hladí“.

Tudi nas bode hladil večer našega trudnega življenja, ako bodemo vestno izvrševali vzvišeno in težavno nalogo svojo ter stopili bodemo z mirno vestjo in veselim srcem v zasluženi pokoj; saj, pokoj le po borbi je sladak — prijatelj moj!“, pravi naš mlajši pesnik.

Blagor onemu, komur v spominu — v ogledalu njegove preteklosti — odseva prijazen obraz, znamenje blagega človekoljubja! On pač lahko zložno počiva v senci plodonosnega drevesa ter z veselim obrazom gleda npravne, neomahljive značaje, katere je s svojim vzgledom vzgojeval. Ta postavil si je v srcih učencev svojih nerazrušljiv spominek hvaležnosti in kadar mu prestriže neizprosljiva smrt nit njegovega trudapolnega življenja, spremi ga marsikateri veljaven in častljiv mož k zadnjemu počitku, združujê vzdihljeje svoje s pesnikom:

„Zvonovi zvonite,
Domov ga spremite,
Gre z dela in teže
Učitelj trpin. —“

Knjiga Slovenska.

§. 28.

Miklošič, preslavni jezikoslovec slovanski, staroslovénski „per eminentiam“, je spisal vzajemno ali primerjajočo slovnico slovanskih jezikov (Vergleichende Grammatik der slavischen Sprachen) v štirih vélikih delih. Kakor se vidi iz naslova, pravi jim „Sprachen“ t. j. jeziki; tudi jih ne loči na dvoje, kakor Dobrovský in Šafařík, marveč jih vreduje ter razlaga po sorodnosti ali bližnji podobnosti s prvim knjižnim jezikom slovanskim, in nasledvajo si v glasoslovju (Lautlehre I. 1852), pa tudi v oblikoslovju (Formenlehre III. 1856) njegovem po tem-le redu:

1. Staroslovénski. 2. Novoslovénski. 3. Bolgarski. 4. Srbski. 5. Maloruski.
6. Ruski. 7. Česki. 8. Poljski. 9. Gornjesrbski. 10. Dolnesrbski.

Prvi književni jezik slovanski, v katerem sta v 9. veku učila in pisala sv. Ciril in Metod, v katerem so govorili in pisali nju učenci in nasledniki, v katerem so pisane najstareje cerkvene knjige slovanske, ki so se nam ohranile v starodavnih prepisih, mu je staroslovénski ali staroslovenščina. In staroslovenščina je mati novoslovenščini pa bolgarščini, piše Miklošič l. 1852 (S. XI). Novoslovenščina, ki se je nekđaj veliko dalje razprostirala, razteza se še sedaj ne le po sedanjem Slovenskem, ampak tudi po Hrvaškem, zlasti po treh županijah, Varaždinski, Zagrebski in Križevski, in brez dvoma tudi po zapadnem Ogerskem, posebno po Zaladski (Šimeški, Železnogradski) županiji. Sicer jo je po Hrvaškem, zlasti po mestih, srbščina mnogo premenila, vendar je še zdaj celó govorica meščanov po omenjenih županijah bliže slovenščini nego srbščini; torej Miklošič zdaj tako zvano hrvaščino, ktero Habledelić v 17. sto-

letju še imenuje slovenščino, v primerjavi razlaga z novoslovenščino. — Bolgarščina, izvirajoča iz staroslovenščine, se je po vplivu več jezikov, zlasti škipetarskega, tako preobrazila, da ima sedaj slovnico v mnogoterih ozirih neslovansko, slovar pa še dokaj slovanski. Bolgarščina se je po tem takem veliko bolj oddaljila od svoje matere, kakor sestra njena novoslovenščina.

Kteri so Srbi ali Srbijani, to se vé; kteri pa so po jeziku Hrvatje, to mej učenjaki še ni prav gotovo. Na to pripoveduje, kod po njegovi misli bivajo Hrvatje, da so tam sosedje Srbom in tù Slovincem, in da se jezikovno najbolje ločijo po zaimku ča; Slovincem služi kaj, Srbom što. Nekdaj so bili pač bolj razširjeni, a sedaj se jim godi kakor Slovincem, da njihov jezik nazaj potiska srbščina. „Die geringen verschiedenheiten des chorvatischen u. serbischen haben mich bestimmt sie unter einem zu behandeln“ — pravi l. 1852 (Lautlehre S. IX). — Leta 1879 pa v drugem natisu (Lautlehre II. S. 391) prav na tanko popisuje, kteri so Srbi in kteri so Hrvatje po jeziku, kod bivajo, in da se oboji skupaj ločijo v ekavce, ijekavce in ikavce, ter str. 392 pomenljivo pristavlja: „Hier möge noch bemerkt werden, dass mir serbisch und chorvatisch als zwei sprachen gelten und dass ich den ausdrück jezik srbski ili hrvatski für falsch halte“. — V tej reči pa mu oporékajo drugi učenjaki p. Daničić, Jagić, Krek itd.

Na petem mestu po notranji podobnosti mu je malorusko, ki se znanstveno nikakor kot narečje velikoruskemu ne more prištevati, marveč je jezik posebej.

Velerusko ima bogato slovstvo, pa pravi značaj tega jezika je težko spoznati, ker knjižni jezik je nekako v sredi mej staroslovenskim in čistim rusovskim, ki ga narod govori. — K češkemu šteje Miklošič tudi slovaško narečje ter pravi, da je nespametno, kar se sedaj poskuša, pisati ga posebej za književen jezik. Mali razločki se smejo prezreti vsled koristnosti zedinjenja s staro bogato češko književnostjo. — Poljski jezik ima obilno izvirno slovstvo, vendar je v slovnici večja njegova vnanja (extensive), kakor pa notranja (intensive) olika, pisal je tedaj; a sedaj se je že tudi v tem oziru napredovalo (cf. Malecki itd.). — Kakor Dobrovský loči tudi Miklošič severne Vende ali Srbe po jeziku na dvoje in razlaga na devetem mestu gornje srbsko, in na desetem primerja omenjenim slovanskim jezikom dolnje ali nižje srbsko. Morebiti ktero teh dveh tudi dalje proti severu sega in kolikor že pojasnjuje narečje polabsko (Šafařík, Schleicher), pisal sem l. 1860. — V II. in IV. delu primerjajoče slovnice jih že ne razpostavlja tako očitno, vendar jih razlaga še po istem redu.

V dobi novejši deli Miklošič Slovane po rodu in govoru na čvetero: Slovani so mu karantanski ali noriški, panonski, daciški in bolgarski (Lautl. II. 1879. S. 33. 34). — V „Etymol. Wörterbuch der slav. Sprachen 1886“ pa Slovane vse po njih govoru razkrojuje skoro kakor Šafařík, kajti po vzgledih, ktere navaja v omenjeni knjigi, prikazuje se jih vsaj šestnajstero: Panonsko-, karantansko-, dakovsko-, bolgarsko-slovenski, srbski, hrvatski, malo-, belo-, veliko-ruski, česki, slovaški, poljski, kašubski, gornje-, dolnje-srbski, polabski.

§. 29.

Prvi književni jezik slovanski se v domačih in tujih knjigah imenuje: Stari cerkveni jezik slovanski, sveti, obredoslovni, književni slovanski, staroslovanski, moravski, slovaški, staroruski, starosrbski, starobolgarski, srbsko-bolgarsko-macedonski, starokarantanski, panonski, slovenski, staroslovenski. — Ktero imenovanje je pravo?

Staroslovanski (altslavische Sprache) ali občeslovanski (Schlözer, Čaplovič, Rakoviecki, Karamzin itd.) se ne more imenovati, ker ni oče vsem sedanjim narečjem ali jezikom slovanskim. — Tako tudi ne moravski (Evgenij, Kalajdovič), slovaški (Cyprien Robert,

Štur, Kollar, Dalimil, Čaplovič, Jordan) ali ruski (Kohl itd.), ali starosrbski (Miehovita, Solarić i. dr.). — Dobrovský je v tej reči zelo omahoval. Imenuje ga narečje, časi slovansko ali staroslavonsko (Altslawonisch), staroslovansko (Slavica vetus), časi starosrbsko, časi starobolgarsko, in da bi se pač ne zmotil, naposled celó srbsko-bolgarsko-macedonsko narečje! — Cirilsko narečje (Šafařík), Cyrillčina (Hattala) se tudi ne more zvati; vsaj so ga razun Cirila govorili in pisali Metod in mnogi drugi učenci in nasledniki.

Sploh se imenuje cerkveni ali stari cerkveni jezik slovanski (Das Altkirchenslavische p. Leskien), sveti ali liturgiški jezik slovanski (Slavica lingua sacra). V tem smislu mi je vseč, kar svetuje Miklošič. Prvi knjižni jezik slovanski, pravi, se je pozneje po bolgarskem, hrvaškem, srbskem in rusovskem mnogotero spremenil, in ta tako spremenjeni jezik, ki je sedaj še vzhodnji cerkvi v rabi, naj se imenuje cerkveni jezik slovanski (Die slavische Kirchensprache).

Prvi književni jezik slovanski ima se zvati starobolgarski, to je trdilo mnogo učenjakov in jih še trdi na pr. Vostokov, nekaj časa i Schlözer i Jordan, Šafařík, Schleicher, Schmidt, Hattala, Leskien itd. — Temu nasprot se je stanovitno boril Kopitar in se vedno še bori Miklošič.

Jako iskreno je o tej stvari pisaril Kopitar. Popustivši Dobrovskega misel — je v svojih spisih dokazoval, da domovina nekdanjemu cerkvenemu jeziku slovanskemu je Panonija in da oni jezik je panonski, slovenski ali kar stari karantanski. Miklošič se je poprijel njegovih dokazov ter jih dovršil dotlej, da mu človek z doro véstjo rad pritegne, da prvi književni jezik slovanski je bil slovénski, in da se prav imenuje staroslovénski. — Kaj in kako je dokazoval to Kopitar in deloma Miklošič, opisal sem v „Izvéstju gimnazije Ljubljanske l. 1860 (str. 13 — 18).“ Poslej to Miklošič krasno razkazuje v „Ersch u. Grubers Encyklopaedie l. 1860, Altsloven. Formenlehre in Paradigmen l. 1874, Beiträge zur altsloven. Grammatik 1876 itd.“

Vostokov ga je imenoval „drevnee staroslovjanskoe narêčie“, ktero je sklepal najprej z bolgarskim; poslej mu je iskal domovine v Macedoniji ter je pripoznal, da je ta „sobstvenno cerkovno-slovenskij jazyk“ mogel biti last i macedonskim i moravskim i panonskim Slovenom, in da se razodeva sedaj v cerkvenem slovstvu bolgarskem, srbskem in ruskem.

Da je stari cerkveni jezik slovanski v tesni zvezi s starobolgarskim, to je istina, ki se pojasnjuje iz njegove zgodovine; vendar ima v sebi dokaj, česar bolgarščina nikakor razložiti ne more. Tudi je ime „bolgarski“ (bulgarski) tuje, ni domače, in res je, da se oni jezik, dokler je živel, nikdar ni tako imenoval, pripoznáva Leskien sam. — Ne po kaki reki (Morava), ali deželi (Panonija, Karantanija), tudi ne po kakem človeku (Ciril) ali celó nasilniku (Bolgar) naj se jezik imenuje, marveč po narodu, ki ga je govoril ali ga še govori.

Slovéni bivali so takrat v IX. veku v Panoniji, v Véliki Moraviji, ob Donavi po obéh stranah ter so občevali z omikanimi Grki, Latini in Nemci. K njim sta prišla sv. Ciril in Metod, njihov jezik pisala, in prav se torej po njih prvi knjižni jezik naš zove slovénski in sicer staroslovénski.

§. 30.

Kopitarju so učenjaki nasprotovali, ker je stari cerkveni jezik slovanski (lingua, quae ante mille fere annos viguit inter Slavos Pannoniae) hotel pripraviti v bližnje sorodstvo s starim karantanskim, ali s sedanjim jezikom slovenskim; tako so oporekati jeli Miklošiču, ki je l. 1852 pisal, da staroslovenščina je mati novoslovenščini

in bolgarščini. Kar sicer ondi (Lautlehre) trdi, da vsem drugim jezikom slovanskim hrani najstarejša pravila in gotove oblike, v tem se pač vjemajo.

Cyrillčina neni matkou všech narečij slovanskich, ni starosrbčina, ni ruština; cyrillčina je matkou jen bulharčiny a slovinčiny, je pisal Hattala l. 1855 v Čas. Čes. Museum, kjer uči, naj se slovanščina razreduje tako-le: A. 1. Cyrillčina. 2. Bulharčina. 3. Slovinčina. 4. Chorvatčina. 5. Srbčina. 6. Ruština. B. 7. Slovenčina. 8. Čeština. 9. Polština. 10. Lužická srbčina.

Nekteri na pr. Sreznjevskij itd. pa pravijo, da so slovanski jeziki ali narečja mej seboj le velika zadruga, in da je prvi književni jezik slovenski le to, kar je starejši brat med brati, starešina ali starosta. — V tem oziru se mu gotovo spodobi pridevek stari t. j. jezik staroslovenski ali staroslovenščina. Tudi nekteri sedanjih jezikov slovanskih ima vže svojo staro književnost, na pr. novoslovénski v spoménikih Brizinskih. Tako se piše in bere o jeziku (narečju) staro- in novohrvatskem, staro- in novosrbskem, staročeškem, staro- in novoruskem itd.

Gledé novoslovenščine, češ, novoslovenščina hčerka staroslovenščine, so nekteri jezikoslovci, sklicevaje se na Brizinske spoménike, ugovarjali Miklošiču, da Slovenci nikakor ne morejo biti neposredni nasledniki ali potomci panonskih Slovenov (Šafařík l. 1858 Urspr. u. Heim. des Glagol.; Jagić Tisučnica l. 1863). — Miklošič je torej zvesto preiskaval sorodnost prvega knjižnega jezika slovanskega z drugimi ter je njihovo razméro čim dalje bolj na tanko določeval v knjigah svojih. Tako uči sedaj (Lautlehre II. 1879 S. 33. 34) na pr.:

Slovenščina t. j. jezik tistih Slovanov, kteri so v VI. stoletju bivali na levem bregu dolnje Donave in kterim Prokopij in Jornand pravita *Σκλαβηνοί* Sclaveni. Teh nekaj se je podalo čez Donavo na jug in dobilo tam po ljudstvu Huncem in Turkom sorodnem ime Bolgari; njihov jezik je bolgarsko-slovénski. Nekaj se jih je obrnilo proti zapadu in prodrlo v noriške planine: jezik teh Slovenov, ki bi se noriško-slovénski mogel imenovati, je meni novoslovénski. Nekaj se jih je naselilo v Panoniji ter razprostiralo preko Donave Karpatom celó do podnožja: jeziku teh Slovenov pravim jaz staroslovénski; mogel bi se zvati panonsko-slovénski. Nekaj ostalo jih je naposled v svojih sedežih: jezik tega oddelka zval naj bi se dakovsko-slovénski. — Jezik panonsko-slovénski je zamrl po prihodu Madjarov; jezik dakovsko-slovénski popolnoma v začetku pričujočega stoletja (mej Rumuni).

Jezik, v kterem so vže nemški misijonarji Slovenom oznanovali besedo božjo in v IX. veku blagovestnika brata sv. Ciril in Metod, se po virih nikoli drugače ne imenuje, nego slovénski, in ta staroslovénski jezik ali staroslovenščina je v resnici središče jezikoslovstvu slovanskemu, pravi Miklošič. Ne le središče, tudi začetek in svršetek se sme zvati, kažejo na pr. Sreznjevskij, Jagić itd. V staroslovenščini imajo vsi sedanji jeziki slovanski svoje prvo in gotovo pravilo; v njej se vjemajo več ali manj vsi, zlasti v svojih starejih oblikah. Na njo se opira in po njej ravná i novoslovenščina v razmeri, ktera je nam po vsem tem dokazana po Miklošiču.

O počitovanji pri računstvu.

„Ako se začnemo z matematičnimi vednostmi pečati, zadosti nekoliko osnovnih resnic, iz katerih prehajamo po odkazani poti logičnih sklepov na nove ravno tako gotove kakor so one osnovne resnice same; te vednosti so sestavljene iz pojmov, kateri so le zakonom mišljenja podložni. Drugače pa je pri uku fizičnega sveta. Pri tem ne

moremo začeti z osnovnim resnicami izvirajočimi iz našega razuma, da bi sestavili iz njih a priori spoznanje natore. Natora je za nas sestavljen mehanizem, katerega ženejo neznane sile, in naša naloga obstoji v tem, da razkladamo ta mehanizem, ter skušamo priti do gonečih sil. Edina pot, po kateri pridemo do cila, je opazovanje prikazni, katere nam stavi natora pred oči . . .“ (Wüllner.)

To, kar Wüllner o matematičnih vednostih govori, veljá tudi za računstvo, ki je del onih vednosti. Iz nekoliko osnovnih resnic, iz nekoliko pojmov morajo učenci po poti, katero jim odkaže njih um, do vseh drugih resnic priti.

Osnova vsemu računstvu je število, in računati se pravi, iz danih števil po danih zakonih iskati nova števila. Pri pouku iz računstva morámo torej učence seznaniti s števili in z zakoni (z operacijami), po katerih iščejo iz danih druga števila. Vsak nauk pa se naslanja na telesno poočitovanje, to trdijo vsaj vsi pedagogi. Kakšno je poočitovanje pri računstvu, o tem nam je v tem spisu govoriti. Iz prejšnjega najpred sledí, da moramo učencem telesno predočiti števila in zakone, po katerih iz danih števil izvajamo druga.

Poočitovanje števil.

Vsako stvar poočitujemo primerno njenemu bistvu. Kadar govorimo o cvetlici v šoli, kažemo zaporedoma njen koren, njeno deblo, brst, liste, cvet i. t. d., da se seznanijo učenci s posameznimi njenimi deli, ter si vstvarijo iz teh jasno podobo cele cvetlice, po kateri jo spoznavajo pozneje na prvi pogled, kadar jim pride pred oči. Taisto veljá o živalih, rudah i. t. d. Kakšna pa je s števili? Ali spoznavamo te tudi iz njih natornih podob? Podoba cvetlice je neizpremenljiva, marjetica je vsako leto enaka; podoba iz trinajstih dreves pa je pač zdaj taka, zdaj drugačna. Teh podob je toliko, da se med seboj duše, in komu pride podoba na um, ako govori o trinajstih drevesih? Trinajst dreves sem že stokrat videl, in vender ne spoznam še zdaj ne na prvi pogled, da je pred mano to število dreves. Spoznavanje števil ne sledí iz množinskih podob in se torej bistveno loči od spoznavanja cvetlic, živali i. t. d. Znano cvetlico spoznam na pogled, pri številu pa je treba zraven pogleda še nekega duševnega akta, da ga po njegovi vrednosti ocenim, in če se sem tudi tisočkrat s tem številom že pečal. V čem pa obstoji ta duševni akt, ali morebiti vender le v tem, da si vstvarimo v duhu stereotipno podobo, po kateri ocenjujemo vrednost števila? Ali pa v tem, da si stvarimo vrsto t. j. da štejemo. Ravno od tega duševnega akta pa odvisí poočitovanje števil. Telesna predočba mora postati tudi duševna, če to ne postane, kaže se nam predstavljano sicer tako, kakor se v natori nahaja, ali nahajati more, vender nam ne poočituje duševnega procesa.

Vprašanje o predočbi števil so že mnogo pretresovali, tudi jaz sem natančneje govoril o tem v svoji brošuri*) „Metrično računilo“. Poslušajmo, kaj je pisal že Tillich l. 1806.!

(Dalje prih.)

U č i l a.

(Spisal **J. Lapajne.**)

(D a l j e.)

Učila za fiziko.

Za fiziko in kemijo je v splošni ljudski šoli kaj malo časa. Pa vender so tudi za ta predmet, za fiziko predpisana učila. Katera pa? O tem postava pač molčí. To so

*) Na prodaj pri Ig. pl. Kleinmayer & Feod. Bambergu v Ljubljani.

ministerski ukazi prepustili, da določijo šole same po svojih potrebah, po svojih zmožnostih. Veliko ni treba, vsaj se glasí v dotičnem §., da samo najlozje naravoslovsko orodje naj se rabi.

Rabi naj se: termometer, barometer, magnet, kompas*), tehnitica in še marsikatero drugo orodje; ako ima učitelj dovolj prostora, omisli si lahko še druga orodja pri čemur se mu je zlasti na šolska berila ozirati. Kdor pa hoče imeti trdna fizikalna orodja, temu bi svetovali, da se obrne na firmo dr. Houdek in Hervert v Pragi. Hervert je mehanikar, dr. Houdek pa profesor, pod čegar vodstvom se izdelujejo zanesljiva učila. Slike fizikalnih inštrumentov imajo manjšo vrednost. Vender se dobivajo tudi odobrene slike te vrste pod naslovom: Hromadko: Zwölf physikalische Wandtafeln in Farbendruck. Tabor b. Jansky, 2 seriji po 7 gld. 50 kr. in Thänomentafeln (4 table po 3 gld.): 1. Das strahlende Nordlicht, das Nordlicht in den höchsten arktischen Regionen; Gletscher. Zaloga Lenoir i Forster v Beču.

Učila za risanje in geometrijo.

Za geometrijo naj ima učitelj kalupe nekaterih geometričnih teles; vsaj si jih lahko sam naredí iz debelega papirja; recimo: kocko, prizmo, piramido, valjar in stožec.

Za risanje pa potrebuje vzorcev; no, teh ima učitelj največ na razpolaganje.

Največjega priporočila so znane Grandauer-jeve in Eichler-jeve risarske predloge.

Ministerski zapisnik ima celo vrsto odobrenih vzorov, naj navedemo tū samo najvažnejše za občne ljudske šole:

1. Grandauer - Elementar - Zeichenschule. 120 listov 1 gld. 30 kr. v c. kr. zalogi šolskih knjig.

2. Eichler. Allgemeine Elementar-Zeichenschule. 1. del stigmografiško risanje; II. prostoročno risanje, oba po 3 gld. 20 kr.

3. Bayr und Wunderlich-Formensammlung für das Freihandzeichnen. 7 zvezkov.

4. Fallenböck - Elementarzeichenschule.

5. Fellner und Steigl. Schule des Freihandzeichnens.

6. Herdtle. Die Elemente des Zeichnens.

7. Herdtle. Vorlagenwerk für den Elementarunterricht im Freihandzeichnen.

8. Steigl. Wandtafeln für den Zeichenunterricht in allgemeinen Volks- und Bürgerschulen.

Opomba. Pri mnogih učilih, ki smo jih v tem sestavku navedli, nismo povedali založnika in cene radi tega, ker bi se nam spis preveč razširil. Ako bi se kdo za ceno zanimal, naj si v ta namen naročí zapisnik o potrjenih učilih, ki se brezplačno dobí v c. kr. založbi šolskih knjig. Sicer pa svetujemo užé na tem mestu, da naj si šolsko vodstvo naročí učilo prej na ogled, predno ga kupi.

Učila za petje.

Tū je treba gosli imeti, vilice za glas (zvenulje); dober je tudi harmonij**) ali klavir.

Stenskih tabel za petje Slovenci še nimamo, kakor so n. pr. nemške od Niernberger-ja in Renner-ja, ki se dobé pri Pichler-ji v Beču po 3 gld. in po 5 gld. 40 kr.

*) Za šolsko rabo praktične kompase je preskrbel g. F. Stegnar in se dobé pri „Narodni Šoli“ (glej „Učit. Tov.“ 1886. I. str. 170)!

**) Za harmonije je dobra tovarna Kunz v Trutnovu na Češkem. Od te tovarne je bila na Graški razstavi fisharmonika, ki je sama igrala razne tone (G, D, A), če je človek tudi le C-Dur igral.

Učila za telovadbo.

Telovadnic po kmetih in malih mestih navadno ni. Telovadišče pa je skoro povsod, kajti skoro povsod je pred šolo ali drugod toliko prostora, da se morejo otroci nekoliko igrati in telovaditi. Orodja telovadska tudi kaj malo stanejo. Palice si otroci sami naredé, skakalnico lahko napravi učitelj sam, kar ga ne stane 20 kr. Drog in koza sta kmalu narejena; vsak mizar ali tesar napravi kaj takšnega za nekoliko goldinarjev. Ako si učitelj še omisli eno lestvo, eno vrv in dvoje močnih štang, pa ima skoro vso važno telovadsko orodje zbrano.

Učila za pisanje (lepopisje).

Za lepopisje potrebuje učitelj tudi učil, to so vzorci lepopisja in metodiški navodi pri lepopisji. Lepe vzore za lepopisje, za slovensko in nemško je bil užé pred leti izdal Levec (Leuz), učitelj v Trstu, ki je bil izvrsten kaligraf; dobé se menda še pri knjigo-tržcih, morebiti pri Giontini-ju v Ljubljani. Dobro služijo učitelju v ta namen (a učenec niso namenjeni). Greiner-jevi lepopisni in Pokorny-jevi (Lesar-jevi) zvezki (poslednji v zalogi C. Winiker v Brnu). Omeniti je pri pisanji še slike, ki kaže pravilno držanje peresa. Dobí se pri K. Jansky-m v Taboru (cena 80 kr.).

Učila za ženska ročna dela.

Ako ima učiteljica te stroke malo učenk, ni jej treba skoro nikakoršnih učil. Če je pa razred z učenkami napolnjen, če je le 20 do 40 učenk, nikakor ne gre, da bi učiteljica posamezno dekleta poučevala, da bi posameznim deklicam to pa to kazala. Tedaj je pač treba, da učiteljica vkupno ves razred poučuje. V ta namen je pa treba velikih slik, katere vsemu razredu posamezna dela kažejo. Take slike je izdala učiteljica ročnih del Stella na Dunaji.

Na teh tablah so ženska ročna dela in njih deli v kaj veliki meri pojasnjeni.

Na Graški razstavi je pa učiteljica iz Opave izrezala iz papirja vse dele, ki so v rabi pri kačkanji, pletenji in drugem ročnem delu, n. pr. razne petle ali zanjke in dr. Te dele učiteljica pri pouku poklada na šolsko tablo. Za pouk v šivanji je dobro imeti šivalni stroj, ki se dan danes užé dobiva za malo denarja.

Samoučila.

Pod to besedo umemo ono orodje, katero damo učencem v roko, da se ž njimi vadijo in urijo v tem, kar se jim je v šoli razložilo in naročilo. Po tej definiciji spadajo šolske knjige k učilom. Pri samoučilih nam je opomniti č. čitatelje ministerijalne naredbé, po kateri je učiteljeva dolžnost, da ne izpreminja prepogostoma šolskih knjig (o tem določuje itak okrajna učiteljska konferencija), in da ne nalaga starišem brezpotrebnihih stroškov gledé šolskega orodja, kar smo sicer užé enkrat poudarjali. To naj si učitelj tudi zapomni, da slabega šolskega blaga otrokom ne priporočuje. Po tem uvodu pogledimo, katera samoučila so otrokom pri posameznih predmetih potrebna in koristna.

Pri veronauku ne potrebuje razen knjige nikakoršnega učila, k večjemu, ako bi se molitvena knjiga tû sem prištevati smela.

Pri jezikovnem nauku potrebujejo mali otroci tablic, večji pa pravopisnic in spisovnic za pismene jezikovne vaje domá in v šoli.*)

*) Najboljše tablice so še vendar škrilaste ploščice; če tudi se jim nekateri zeló protivijo, češ, otroci dobé trdo roko, ko morajo s kamenom na kamen pisati. Papirnate se lahko prehitro pokvarijo. Neka firma v Plzenu je poskušala bele (menda iz papirja) tablice vpeljati. Na Dolenjskem, v Prečini, je učitelj poskušal eno leto s temi tablicami, pa jih je moral zavreči; otroci so jih prehitro zamazali.

Pri zemljepisu bi bilo pač koristno, da bi tudi slovenski otroci imeli male atlante, kakeršne imajo Nemci. Za ljudske in meščanske šole je v nemškem jeziku potrjenih užé več tacih zemljepisnih atlasov; n. pr. Baur-ov Elementar-SchulAtlas. Hölzel. cena 40 kr. Haardt-ov Geografischer Atlas für Volksschulen. Hölzel. cena 40 kr. od istega geografa male izdaje po 25 kr. in večje izdaje po 50 kr. za posamezne avstrijske kronovine, in izdaja za meščanske šole po 1 gld. 20 kr. Kozenn-ov šolski atlas 50 kr. Langé-s VolksschulAtlas, cena 60 kr. Potem Trampler-jev atlas za eno-, dvo- in trirazredne ljudske šole, cena 30 kr., razne izdaje za posamezne kronovine. Za večrazredne šole je istega atlasa cena 60 kr., za meščanske šole 2 gld. Kaj praktičen zemljepisni atlas je Rothaug-ov „Österreichischer SchulAtlas“ (zaloga Tempsky, vezanemu iztisu je cena 75 kr.). Ta atlas je pisec teh vrstic poslovenil v rokopisu ter prosil z založnikom vred sl. kranjski deželni zbor podpore, da bi ga bilo mogoče izdati.

Za zgodovino ne potrebujejo učenci samoučil.

Pri računstvu potrebujejo mali učenci tablic, večji pa računskih pisank. Kva-drirane računske pisanke niso več dovoljene; a tacih s navpičnimi črtami tudi ne moremo priporočati. Hvaliti tudi ne moremo takih računskih pisank, v katerih so vodovravne črte prav blizo skupaj, ker okó bolí, ako dolgo na-nje gleda. Najboljše so pa one računke s čistim papirjem ali spisovnice (diktande).

Pri prirodo-pisnih predmetih ni treba samoučil. — Pri pisanji je treba pisank, lepopisnic pač. Dobra lepopisnica mora imeti dober papir in pivni listek ter primerno načrtanje. Take dobre pisanke imajo različno ceno in se izdelujejo po mnogih tovarnah. Navadno se 100 kosov prav dobrih pisank ne dobí po 1 gld. Firma J. Felkl v Pragi (Celetna ulica č. 30) priporočuje v novejšem času za 80 kr. tudi še dovolj trdno blago, ki je zlasti te nizke cene vredno, ko more revni slovenski otrok za 1 kr. dobiti rabljivo pisanko, v kateri je tudi pivni listek.*

Za risanje potrebuje otrok risanke. (Risanka naj bo na nižji in srednji stopinji pikčasta (1 cm, 2 cm, 4 cm pike narazen), na višji stopnji naj ima edino le okvir. Papir v risankah naj bo močan in bel; cena posameznim risankam naj bo 3 kr., k večjemu 4 kr. Olovka ali svinčnik za risanje bode najboljša Hardtmuth-ova št. 1 v belem lesu. Radirk naj se otrokom v ljudski šoli ne pustí rabiti, k večjemu črna gumilastika.

Za ročna dela je treba pletenk, kack (Häcknadel), šivank itd.

Književnost.

— Ravnokar je izšel II. **Pedagogiški letnik** s sledečo vsebino: 1. Fr. Gabršek: „Občno ukoslovje“. 2. J. Ravnikar: „Zgodovina slovenskega ljudskega šolstva“. 3. J. B.: „O šolskih stavbah“ z 22. podobami. 4. Tone Brezovnik: „Namen, ureditev in poraba šolskih knjižnic“. 5. Jos. Bezlaj: „Navod za risanje strojev“ z 28 podobami. 6. J. L.: „Pogled na pedagogiško polje l. 1887“. 7. T. B.: „Šolstvo na Štajerskem v šolskem letu 1886/87“. 8. J. L.: „Ob učilih“. 9. Poročilo o „prvi slovenski stalni učilski razstavi“ „Pedagogiškega društva“ v Krškem. 10. Fr. Gabršek: „Poročilo o društvenem delovanji v preteklem društvenem letu“. 11. Dodatek in 12. Vabilo. Izborna izbrana tvarina sama priporoča že knjigo, ki obsega 227 strani ter veljá za neude 1 gld. 40 kr. (vezana v celo platno 40 kr., v pol platno 30 kr. dražje); po pošti 5 kr. več. — Naroča se pri odboru „Pedagogiškega društva“ v

*) Za peresa (jeklena) je bila prvotna fabrika le na Angleškem (Birmingham); zdaj jih je užé vse polno. Imenitne so firme Sonnecken (na Nemškem), Kuhn v Avstriji (Dunaj) in dr. (Ta pošilja brezplačno šolam uzor, kako se peresa po fabriško izdelujejo.) Katera peresa so boljša, katera dovolj dobra, katera preslaba, o tem je težko govoriti.

Krškem, v R. Miličevi tiskarni v Ljubljani, pa tudi pri vsaki drugi knjigarni. — V istih založbah se dobé tudi še sledeče knjige „Pedagogiškega društva“: 1. Pedagogiški letnik, I. leto, 1887, po 1 glđ. 40 kr. 2. Fr. Gabršek, „Občno vzgojeslovje“, po 80 kr. 3. J. Bezljaj, „Pouk o črtežih. II. del, po 30 kr. 4. Fr. Gabršek, „Občno ukoslovje“, po 80 kr. Slovenski učitelji! Sezite pridno po teh knjigah ter vabite tudi občinstvo k naročbi in k pristopu k temu obče koristnemu in jedinemu slovenskemu pedagogiško-literarnemu društvu! Od izdatne podpore je zavisen ves napredek in nadaljno uspešno delovanje „Pedagogiškega društva“, katero si prizadeva, pospeti se na stališče „Hrvatskega pedagogijsko-književnega zbora“!

— **Naš cesar Franc Jožef I.** Spomenski spis o štiridesetletnici njegove vlade. Za slovensko mladino priredil učitelj. Tiskala in založila Ig. pl. Kleinmayer & Feod. Bamberg v Ljubljani 1888. Tako je imé tej lepi novi knjižici, ki obsega 32 strani in razpravlja zgodovino avstrijsko od 1848. do 1888. l. ter je okrašena s 16 podobami, izmej katerih je posebno lepa prva, namreč podoba cesarjeva, izvršena v 16. barvah. Posamičen izvod stoji 18 kr., pri naročitvi na 100 — 1000 izvodov izniža se cena na 15 kr., od 1000—5000 na 14 kr. itd. — To lepo knjižico živo priporočamo tedaj za letošnja primerna darila v ljudskih in drugih šolah ter sploh šolskim prednikom in prijateljem slovenske mladine.

— **Šolske pesmi**, nabral in izdal Gabrijel Majcen. Prva stopnja. Na podlogi Miklošičeve „Začetnice in prvega berila“, Praprotnikovega „Abecednika“, Razinger-Žumerjevoga „Abecednika“ in „Prvega berila“ istih dveh sestavljalcev. Cena 15. kr. Maribor. Založil Th. Kaltenbrunner, 1888. Pesmi so melodijozne, in ker so besede prav primerno zbrane, so užé zato vredne, da se priporočajo.

— **Jos. Stritarja zbranih spisov** je užé 47. snopič na svetlem.

D o p i s i.

Z Gorenjskega. V 10. številki »Uč. Tovariša« z dné 15. maja t. l., priporoča dopis iz »Postojnskega okraja«, naj bi se povodom učiteljskih konferencij tudi spominjali svojega gmotnega stanja ter v dan konferencije podpisali prošnjo na deželni zbor za izboljšanje naših plač. Tega mnénja smo vsi učitelji na Kranjskem; vender mislimo, da bi ne smeli učitelji jednega okraja postavljati se na separatno stališče, in naj bi bili k temu še toliko opravičeni. Sprememba, oziroma povišanje stalnih uč. dohodkov bila bi le posledica izpremenjenega deželnega zakona. Za jeden sam okraj pa se zakon ne bode predrugečil, tega ne smemo terjati, še manj pričakovati. Treba torej, da prosimo vsi za jedno in isto, potem utegne prošnja, ako ne bode pretirana, imeti kaj uspeha. V podkrepljenje prošnje navedejo naj se vsi motivi, bodi si, da se nanašajo na ta ali na oni okraj. V dosego jednotne, za vse učiteljstvo vojvodine Kranjske primerne prošnje ustanovile naj bi konferencije »ad hoc« poseben odsek, recimo k večjemu treh članov. Jeden izmed teh odsekov bil bi glavni, inicijativni, in ta sestavi prošnjo dogovorivši se z drugimi odseki gledé na motivacijo. To bi se morda hitreje doseglo, ako bi glavni odsek razposlal pododsekom »polo z vprašanji« tikajočimi se draginskih, krajevnih, socijalnih, družinskih in drugih razmer. Nabrano gradivo vrne se glavnemu odseku v konečno urenje. Tako zloženo prošnjo se potem avtografuje s kemično tinto in v 50 izvodih natisne. Vsak pododsek dobí potem po jeden odtis, da ga podpišejo vsi učitelji jednega okraja; tudi bi zadostilo, ko bi se po razglašenji prošnje nabirali samo podpisi na posebnih polah, kar bi se lahko ob priliki konferencij najhitreje zgodilo; podpisi bi se potem glavni prošnji (jednemu odtisu) priložili. Kaj pa z ostalimi natisi? Ti pa naj bi se brez podpisov vsem 37 gg. deželnim poslancem razposlali na dom, predno bode deželni zbor sklican. Tako se bodo gg. poslanci za časa najbolje poučili o naših gmotnih razmerah, in ne bodo užé »a priori« sklenili, odbiti prošnje vsekupnega učiteljstva. Sangviničnih nadej sicer ne smemo gojiti, da bode to pomagalo; a zavest bodemo vsaj imeli, da gg. poslanci potem vsi poznajo naše »bitje in žitje«. Tudi to nas plaši pred porazom, da je z letošnjim letom konec deželno-zborskim mandatom, in dobro vemo, da se gg. deželni zastopniki radi ne ponašajo s povišanjem deželnih davkov. Z druge strani pa ni neopravičeno pričakovati, da se vsled znižanja zemljiščno-odveznega davka od 16 na 10% vender le najde kak virček za povišanje vsaj nekaterih najnižjih učiteljskih plač. Gospodje tovariši! Sporočajte, kaj mislite o tem! —

Iz Kranjskega okraja. Letošnja učiteljska skupščina za naš okraj bode v sredo v 11. dan julija t. l. v Kranji. Začetek ob 10. uri. Vzpored: 1. Predsednik otvori skupščino; 2. volitev dveh zapisnikarjev; 3. poročilo predsednikovo; 4. branje sledečih referatov: a) o šolskih zamudah; b) kaj se zahteva dandanes od učiteljev; c) kako naj šolska mladina slavi štiridesletnico vladanja presv. cesarja Franca Josipa I.; 5. poročilo knjižničnega odbora; 6. volitev knjižničnega odbora; 7. volitev stalnega odbora okrajne učiteljske skupščine; 8. nasvėti, ki se morajo pa vsaj 3 dni prej naznaniti predsedniku konferencije.

Iz Krškega. »Pedagogiško društvo«. Za tekoče društveno leto so nadalje plačali letnino: g. Valentinčič Ignacij, posestnik v Ljubljani; gspđ. Kočevar Ana, učiteljica v Središči; g. Gregorin Alojzij, c. kr. okr. sodnik v Krškem.

Iz Postojinskega okraja. — Letošnja okrajna učiteljska konferencija za naš okraj bode v 4. dan julija t. l. in sicer v Senožečah, — Poleg navedenih toček določil je stalni odbor te-le referate: 1. Uspešna uporaba Lautarjevega računskega stroja v ljudski šoli«. (Poročevalec gospod Štipko Jelenec, učitelj v Trnji.) 2. »Slabo gmotno stanje učiteljevo opovira njega uspešno delovanje v šoli ter mu krati toli potrebno veljavo pri ljudstvu«. (Poročevalec Jakob Dimnik, učitelj v Postojini.) 3. Učiteljev nagovor učencem o priliki 40 letnega vladanja Nj. Veličanstva presvetlega cesarja s kratkim načrtom, kako naj ljudska šola dostojno praznuje ta patrijotični dan«. (To morajo izdelati vsi učitelji in učiteljice ter poslati svoje izdelke do 25. junija gospodu c. kr. okrajnemu šolskemu nadzorniku, kateri bode poročevalca v dan konferencije določil. —

Kakor ravnokar čujem iz gotovega vira, je slavna vlada užé potrdila pravila, »društva učiteljev in šolskih prijateljev za Postojinski okraj«. Nadejamo se, da jih v kratkem dobimo v roko. — *mn* —

— Vabilo k prvemu občnemu zboru »učiteljskega društva za Postojinski šolski okraj«, ki bode v sredo v 4. dan julija 1888. l. ob 3. uri popoldne v Senožečah s tem-le vzporedom: 1. Pozdrav predsednikov. 2. Tajnikovo poročilo o dosedanjem društvenem delovanju. 3. Vpisovanje društenikov. 4. Volitev društenega vodstva. 5. Posamezni nasvėti.

Osnovni odbor »učiteljskega društva za Postojinski šolski okraj« v Postojini v 4. dan junija 1888. l.

Martin Zarnik,

t. č. predsednik.

Jakob Dimnik,

t. č. tajnik.

Iz Novomeškega okraja. Okrajna učiteljska konferencija za naš okraj bode, kakor užé znano, v 27. dan avg. t. l. v Novem Mestu. Razen navadnih toček je na dnevnem redu razprava o učilih. Vesela novica na šolskem polji iz tega okraja bi bila to, da se otvori letos prva tri-razrednica (v Toplicah) v našem okraju, da se delajo priprave za tretjo čveterorazrednico (v Trebnjem, kjer jo je uradništvo jako želelo in tudi sam g. dekan podpiral) in da krajni šolski svèt v Novem Mestu prosi za deklško čveterorazrednico. Žalostne prikazne so pa te pri nas, da pomanjkuje učiteljev. Kadar je katera služba izpraznjena, oglasi se komaj eden izprašen prosilec. Za dve razpisani službi še niti enega ni bilo. Temu je vzrok to, ker so učiteljske plače v Novomeškem okraju većinoma v zadnjem razredu (400 gld.). Šolske gosposke se trudijo in snujejo nove enorazrednice, kjer jih ljudstvo želi. V malem samotnem kraju, v Podsteni* (ne v Podstrmici, kakor smo brali v predzadnjem »Uč. Tov.«) nastvil se bode n. pr. pomožni učitelj, ker ondi ni dosta otrok niti pravega poslopja za postavno šolo. Še tū in tam bi se osnovala nova šola (n. pr. v velikih farah: Hinje, Mirna Peč, Brusnice (za vaši v Št. Jarnejski fari), Šmihel pri Novem Mestu itd.), ako bi se ljudstvo radi revščine novih troškov ne branilo.

Iz Zagradca. — Slavno društvo »Národna Šola« je tukajšnji šoli darovalo, nekaj za malo novecv preskrbelo mnogo učil in šolskega blaga. Za vse poslano se prisrčno zahvaljuje z »Bog plati!«

Ig. Vrančič,

župnik i predsednik kr. šol. sv.

Anton Vrančič,

učitelj.

*) Steinwand (fara Poljanica).

Z Iga poleg Ljubljane. V 2. dan t. m. umrl je po daljšem bolehanji g. nadučitelj Primož Ušeničnik. Pokojnik, rojen v Poljanah nad Škofjokolko l. 1843. bil je jeden najbolj nadarjenih mej Kranjskimi učitelji, gotovo pa se je v življenji največ učil; kajti po dovršeni ljubljanskej gimnaziji, na katerej je bil v vseh razredih odličnjak, študiral je na Dunaji matematika in fiziko in bil potem nekaj časa suplent na realki v Oseku na Hrvatskem; a razne okolnosti so ga prisilile, da se je obrnil k ljudskemu šolstvu, pri katerem je deloval okoli 10 let. Služboval je v Veliki Dolini (v Krškem okraji), v Šiški in naposled na Igu. Zapustil je vdovo sè štirimi nepreskrbljenimi otročiči. Pogreba njegovega 4. jun. ob 5 uri popoldne udeležilo se je poleg šolske mladeži, mnogo učiteljev, tukajšnja požarna bramba i mnogo občinstva. Gospod c. k. okrajni glavar govoril je ganljiv nagrobni govor, pevci iz Šiške pa so v zvezi z učitelji pod vodstvom gospoda Govekarja zapeli dva zbora. Lehka mu zemljica!

Iz Ljubljane. Odbor »Slovenskega učiteljskega društva« je v seji v 13. dan t. m. določil, da bode »Slovensko učiteljsko društvo« v Ljubljani v proslavo štiri-desetletnice vladanja Njegovega Veličanstva premilostnega našega cesarja Franca Jožefa I. priredilo **slavnostni koncert**, v katerem bodo delovali vsi boljši slovenski p. n. g. g. učitelji pevci in p. n. gospodičine pevke.

— Iz odbora »Národne Šole«. Dné 6. junija t. l. so se odborniki »Národ. Šole« sèšli na razgovor o društvenih zadevah. 1. Prva točka je obsegala poročilo o društvenem stanji in delovanji, ki je z ozirom na skromne dohodke iz vplačil društvnikov še precéj povoljno, vsaj tako misli odbor. Društvo je imelo dosedaj 1.160 gld. 43 kr. dohodkov in 887 gld. 14 kr. troškov. Na razpolaganje ima še 273 gld. 29 kr., kar bode komaj zadostilo za velike potrebsčine prihodnjega šolskega leta, kajti v prvem četrtletji dohaja odboru toliko prošenj, oziroma naročil poleg majhnih doneskov, da je večkrat »Nár. Šola« v zadregi, svojim članom ustrezati, osobito kadar gre za obilnejša vračila in podpore, katere daje društvo v bogati meri, ako le more. Dasiravno »Národ. Šola« užé 16. leto deluje, vendar ne stoji na tako trdnih nogah, da bi bila vedno založena z vsemi učili, katerih ljudske šole potrebujejo. Podpore vsak čas lehko izostanejo in potem se vračila skrčijo na golo prekupovanje, t. j. da se članom nakloni le toliko šolskega blaga, kar znaša vplačani donesek. V takem slučaju »Národ. Šola« neha biti podporno društvo. Odbor se sicer ne nadja takega propada, vendar treba te opombe, da se opraviči, ako se rešitev naročil včasih zakasni. Društvenikov, in sicer a) ljudskih šol je bilo do meseca junija 71, ki so na doneskih vplačale 321 gld. 94 kr. in za to vložnino dobile povrnila v učnih pomočkih 527 gld. 20 kr. b) učiteljev je bilo 60, ki so vložili 156 gld. 11 kr. ter vzprejeli vračila v šol. blagu 300 gld. 11 kr. Razun vračil plačujočim društvnikom podarila je »Národ. Šola« 23 ljudskim učilnicam za uboge učence v raznih učil v vrednosti 103 gld. 6 kr. Društvenine je bilo torej vplačane skupaj 478 gld. 5 kr. Vsa vrednost razposlanega blaga znaša 930 gld. 30 kr. Da je ta vsota večja od zgoraj navedenih troškov, ima svoj uzrok v tem, da je ostalo nekaj blaga iz pretečenega leta in da še niso vplačani vsi računi tekočega leta.

V pokritje troškov pripomogli so zdatno:

a) prebitek lanskega leta z	309 gld. 38 kr.
b) podpore vis. deželnega zbora s	100 » — »
slav. mestnega zbora s	100 » — »
slav. kranjske hranilnice z	200 » — »
visokorod. gosp. vit. dr. Močnika s	15 » — »
slav. literar. rečnickega spoleka v Pragi s	5 » — »
slav. kmetijske posojilnice v Ljubljani s	10 » — »
in Česko-slovinskega spolka v Pragi s	30 » — »
c) drugi darovi s	13 » — »
skupaj s	682 gld. 38 kr.

Za vse te blagodušne **darove** in podpore se odbor **najiskrenejše zahvaljuje** ter priporoča društvo v nadaljno naklonjenost.

Brez teh znamenitih doneskov bi odbor nikakor ne mogel zadostovati društvenemu nalogu, oziroma premnogim prošnjam in potrebam ljudskih šol, kjer je napredek itak težaven ne samo radi krajevnih, vremenskih in poljedelskih nedostatkov, temveč tudi zaradi ubožtva.

2. Pri drugi točki dnevnega reda je bil razgovor o sklepih občnega zbora tikajočih se kakovosti šolskega blaga. Odbor se je po nasvetih in priporočilih ravnal; vendar mu je bilo težavno vseskozi ustrezati, ker so naročila društvenikov premalo precizirana in je bila razpošiljalcu na prosto voljo dana izbira blaga. Nikjer tako, kakor pri »Národ. Šola«, se kaže potreba jedinstva. Sicer so okrajni šolski nadzorniki iz lastne inijacitive in vsled višjega ukaza delali na to, da se rabi v enem šol. okraji jedno in isto šolsko blago, vendar ne vlada med vsemi šolskimi okraji na Kranjskem vzajemnost. Tù se rabi Grubbauer, tam Prettenhoffer, tù zopet blago Nežiderske akcijske družbe (firma Musil je prestala zbok ne ravno hvalevrednih dogodkov), tam Fölklnovo in Feitzingerjevo in dr. Na Koroškem imajo zgol Grubbauerjevo blago in sicer ono prve vrste (Prima-Waare), kar je odredil deželni šolski svät. Prav lahko bi se doseglo soglasje, ko bi učiteljska društva in okrajne konferencije mogle zjediniti in odločiti se za jedno samo firmo. Odbor »Národ. Šole« si soja priporočati firmo Grubbauer, ki je voljna dati vsakorsne koncesije konsumentom gledé na kakovost, množino in ceno blaga, rekši zvezkov za pisanje in risanje, isto tako tudi zaradi drugih bonifikacij. Sklepi občnega zbora »Národ. Šole« niso učiteljem obligatorični, a okrajni in deželni šolski svätii lahko vplivajo na enakomernost, kar bi za društvo bilo posebne važnosti. Pri sedanjih razmerah pa odbor ne more niti približno določiti, katerega blaga bode potreboval več, katerega manj tekom šolskega leta. Kdor misli torej v občnem zboru nasvétovati kako posebno vrsto učil, ozira naj se ne samo na svoje lastne potrebe, temveč na občne. Praktičnost kakega učila mora biti ne same z besedo, temveč tudi z občno porabo utemeljena, potem je društvu mogoče, je v zalogo jemati; »Národ. Šola« nima ničesa riskirati, društvo namreč ni trgovski zavod. —

3. V proslavo 40 letnega vladanja našega presvetlega cesarja sklene odbor razpisati darila revnim ljudskim šolam, osobito novo ustanovljenim. Z ozirom na blagajnično stanje, ki baš ni sijajno, podari »Národ. Šola« 10 ljudskim učilnicam po jeden računski stroj s kroglicami, po jedno zbirko drobcev od celine do 10 desetin in 10 zbirke stereometrijskih teles, onim šolam, ki jih želé in bi jih s pridom rabile pri računskem in oblikoslovnem nauku.

Da se ta učila razdelé, sklenilo se je, obrniti se do slavnega deželnega šolskega svéta s prošnjo, naj blagovoli odboru naznaniti one ljudske šole, katere bi najbolj potrebovale navedenih učnih pomočkov in bi si jih težko omislile.

4) Gledé na literarno delovanje »Národ. Šole« pa odbor ne najde povoljne spodbude, ker razprodaja knjižic, založenih po društvu, hodi komaj polževo pot. Vse nade, ki jih je odbor gojil, splavale so po vodi. Nekaj izvodov se je sicer razpečalo, a to većinoma potom knjigo-tržcev, katerim se mora ravno toliko odstotkov provizije dajati, kolikor bi društvo imelo dobička, in bi s tem bilo olajšano nadaljevanje podjetja. Občni zbor je soglasno pritrtil vprašanju, da li hoče »Národ. Šola« še izdavatii spise za mladino, in ko bi bil ta sklep storjen v navzočnost vsega slovenskega učiteljstva, ki je zaporedoma v zborih izjavilo se za nujnost te zadeve, vzprejel bi se bil nasvét izvestno brez vsacega ugovora. »Facta loquuntur«, dejanje pa uči drugače! Žal, da tem neugodnostim ni pomoči; zato smatra odbor za neizogibno potrebo, odložiti to zadevo do »večjega zanimanja«. —

— (Pazite na otroke!) Iz nastopnega po uradnih poizvedbah sestavljenega izkaza je razvidno, da se je 1886. in 1887. l. in letos od 1. januarja do 7. junija na Kranjskem ponesrečilo 88 otrok, torej povprečno po troje na mesec, in skoro vselej po nepaznosti starišev ali drugih osob, ki bi imele paziti na otroke. To je vendar silno visoka številka, zatorej treba, da vsak po svoje sodeluje, da se bode to število zmanjšalo in da se bode malomarno nadzorovanje odstranilo. Rečeni izkaz ima nastopne podatke:

Leto	S m r t n i n a č i n i						drugi vzroki	skupaj
	utonili	zgo-reli	oparili se	povo-zili se	zadu-šili se	vsled padca		
1886	19	8	2	4	1	3	—	37
1887	17	7	2	2	4	—	6	38
1888	5	4	1	1	—	1	1	13

— Uradna učiteljska konferencija mestnega učiteljstva v Ljubljani je bila v 7. dan t. m. v mestni dvorani. Razen navadnih toček je učitelj-voditelj g. Teod. Valenta prav jedernato poročal o zakonitih določbah, razpisih in ukazih o šolski higieni in kako se izvršujejo. V književni in stalni odbor so bili po oklicu izvoljeni prejšnji odborniki.

Premene pri učiteljstvu.

Na Kranjskem. G. Valentin Zaverl, učitelj v Podgradu (v Mehovem), je stalno nastavljen v Stopiče v Novomeškem okraji. — G. Miha Debelak, zač. učitelj v Poljanah nad Škofjo Loko, dobil je službo na enorazredni ljudski šoli na Trsteniku pri Kranji, na njegovo mesto v Poljane pa je prišel g. Miroslav Kramar, izprašani uč. kandidat. — Gspdc. Avgusta Kolnik, učiteljica v Starem Trgu pri Loži je šla na Bloke, gspdc. Ivana Hromec, učiteljica v Begunjah nad Cirknico pa v Stari Trg pri Ložu. — Gspdc. Josipina Schmied, učiteljica na Blokah, je stopila iz službe. G. Primož Ušeničnik, nadučitelj na Igu, je 2. t. m. umrl. R. J. P.!

Razpis učiteljske službe.

Št. 460

okr. š. sv. Nadučiteljska služba na dvorazredni ljudski šoli na Igu blizu Ljubljane s 500 gld. letne plače, s 50 gld. opravilnine, sè stanovanjem in z nekoliko zemljiščem, katera je izpraznena po smrti dozdanjega nadučitelja, in katera se bode razširila v čveterorazrednico. Prošnje za to službo naj se postavnim potom vlagajo do 10. julija t. l. pri podpisanem uradu.

C. kr. okrajni šolski svet za Ljubljanske okolice v Ljubljani v 3. dan junija 1888. l.

Št. 531

okr. š. sv. Na trorazredni ljudski šoli v Sodražici druga učiteljska služba s 500 gld. se bode stalno namestila. Prošnje za njo naj se vlagajo do 20. junija t. l. pri podpisanem uradu.

C. kr. okrajni šolski svet v Kočevji v 4. dan junija 1888. l.

Št. 275

okr. š. sv. Podpisani okrajni šolski svet razpisuje v stalno nameščenje:

1. Službo učitelja-voditelja na jednorazrednici v Trzini s 450 gld. letne plače, s postavno opravilnino, s pravico do petletnih doklad in prostim stanovanjem.

2. Službo učiteljice na dvorazrednici v Moravčah s 400 gld. letne plače, s pravico do petletnih doklad in do uporabe jedne sobe v stanovanje.

Dotične prošnje naj se vlagajo do konec meseca junija pri tukajšnjem uradu.

C. kr. okrajni šolski svet v Kameniku v 2. dan junija 1888. l.

Vabilo k naročbi.

Vse p. n. g. g. poluletne naročnike svoje uljudno opozarjamo, da jim z današnjo številko „Učiteljskega Tovariša“ poteka naročnina ter jih prosimo, da bi blagovolili za drugo polovico tega leta naročnino kmalu poslati, da se jim bode list redno dalje pošiljal.

„Učiteljski Tovariš“ stane vse leto 3 gld., pol leta pa 1 gld. 50 kr. Novim g. g. naročnikom moremo ustrezati še z vsemi dozdanjimi številkami.

Prisrčno se zahvaljujemo vsem preblagim sotrudnikom in prijateljem, ki z naročevanjem in dopisovanjem tako lepo pripomorejo, da naš stari „Tovariš“ krepko živi in deluje za blagodušnost našemu národnemu šolstvu.

„Uredništvo in založništvo“